

Alícia de Larrocha, *in memoriam*

Francesc Bonastre i Bertran

Acadèmic de número. Director de l'Institut de Musicologia Josep Ricart i Matas. fslbb@telefonica.net

Representa per a mi un gran un honor poder glossar la personalitat artística i creadora d'Alícia de Larrocha (1923-2009), l'activitat de la qual es desenvolupà, amb puixança i excel·lència, des dels tres anys fins l'acabament de la seva vida, dedicada a l'estudi i a la interpretació del repertori pianístic espanyol –del qual fou la nostra ambaixadora en tot el món– i tanmateix, del repertori internacional de l'instrument, la correlació del qual amb la nostra música es produí sovint amb els mateixos compositors de la nostra contemporaneïtat.

Alícia de Larrocha y de la Calle nasqué a Barcelona el 23 de maig de 1923. Descobert el seu precoç talent per al piano per Frank Marshall (1883-1959), alumne predilecte de Granados i director de l'acadèmia que duia el seu nom, començà el seu aprenentatge des dels tres anys, actuant en públic per primera vegada el 14 de desembre de 1929, a l'Exposició Internacional de Barcelona; el seu debut amb el repertori de piano i orquestra el realitzà sota la batuta de Joan Lamote de Grignon el 1934, amb el *Concert per a piano i orquestra en Re major* de Mozart (K.537), i amb Enrique Fernández Arbós, a Madrid, el 1936.

El 1947 comença la seva carrera internacional europea, emprant com a base el repertori hispànic d'Albéniz, Granados i Falla, que amplià i enriqueix conjuntament amb el repertori europeu dels segles XVIII al XX. Tanmateix, el 1954 inicia el seu debut als Estats Units d'Amèrica, on fou invitada per Alfred Wallenstein per a realitzar una gira amb l'Orquestra Filharmònica de Los Angeles; els excel·lents resultats artístics obtinguts li valgueren un extraordinari reconeixement del públic americà, que l'acollí des d'aleshores com a una de les millors intèrprets del piano de l'època.

La demostració més evident d'aquest fet la trobem en els quaranta anys ininterromputs –des del 1964 fins al 2003– durant els quals realitzà cada any tres gires de concerts als Estats Units d'Amèrica, i altres nombroses actuacions als cinc continents.

Això no fou cap obstacle per a la seva responsabilitat envers la direcció de l'antiga Acadèmia Granados a Barcelona, especialment des de la mort, el 1959, de Frank Marshall, el deixeble predilecte de Granados i continuador de la seva obra. Alícia fue nomenada directora del centre barcelonès aquell mateix any, i disposà que el nom de Franck Marshall continués presidint les activitats de la institució.

He adduït, en les meves primeres paraules, la labor exercida per Alícia de Larrocha com a ambaixadora de la nostra música. Això fou dut a terme gràcies a la seva capacitat, sensibilitat i intel·ligència, animades per una extraordinària disciplina autoimposada i per una precisa organització interna

del seu treball. Prova de tot això n'és l'ampliació del seu repertori, el qual, partint de l'esquema inicial dels llegats de Granados i d'Albéniz, fou paulatinament incrementat amb l'obra pianística de Manuel de Falla, Joaquín Turina, Joaquín Rodrigo y Frederic Mompou, i tanmateix, amb la d'Ernesto Halffter, Carlos Surinach, Joaquín Nin Culmell i Xavier Monsalvatge.

L'enriquiment d'aquest repertori suposava, d'altra banda, l'estudi detallat de l'estètica i de la seva propietat interpretativa, amb la qual cosa, la capacitat d'anàlisi es conjugava amb tota la immensa problemàtica de la representació real de l'obra, de la qual pogué oferir sempre la millor opció artística.

Tanmateix, cal fer constar l'ampliació del seu estudi envers el repertori internacional del piano, amb l'obra de Mozart, Haydn, Beethoven, Schubert, Schumann, Mendelssohn, Liszt, Chopin, Txaikovski, Paderewski, Rachmaninov, Grieg i Fauré; als quals cal encara afegir-hi el repertori per a piano i orquestra dels compositors esmentats, com també els de Cesar Franck, Khachaturian, Ravel, Esplà, Rodrigo i Poulenc. Un altre apartat singular és representat pel gir envers la revaloració de la música "antiga", especialment per les obres de Domenico Scarlatti, Johann Sebastian Bach i Georg Friedrich Händel; conscient de la gran diferència entre els instruments de mitjans del segle XVIII (clavicèmbal, clavicordi, *fortepiano*) i el piano actual, Alicia de Larrocha sabé trobar un punt de referència que respectés l'opció interpretativa amb els criteris de sensibilitat artística i de responsabilitat històrica.

El piano d'Alicia ressonà també amb excel·lència en el repertori de la música vocal, col·laborant amb cantants com Conxita Badia, Victoria de los Ángeles, Pilar Lorengar i Montserrat Caballé; el seu treball precís sabia combinar a la perfecció el registre vocal amb l'instrumental, fonent-se ambdós en una categoria estètica superior.

Al final del 2003, Alicia es retirà definitivament de la seva activitat pública. Aquest fou un exercici de responsabilitat i de realisme, dut a terme amb el coratge que presidí tots els actes de la seva vida. Això no obstant, conscient del valor de la seva enorme experiència docent, es dedicà, especialment als Estats Units i a Europa, a impartir el seu magisteri des de la tribuna del seu coneixement profund i pedagògic del piano.

El seu caràcter senzill i prudent, que l'aïllà dels perills de la supèrbia i de la ridiclesa, la menà pels veritables camins de l'autenticitat artística, que només aconsegueixen els escollits. Això fou possible gràcies a la seva gran capacitat de treball, a la seva senzillesa i discreció omnímoda, i a la seva actitud interior metòdica, autocrítica i ordenada, que li permetia d'accedir a les claus essencials de la interpretació de les obres.

Entre els nombrosos guardons obtinguts, destaquem el Grand Prix du Disque (París, 1960, 1974); els tres premis Edison (Amsterdam, 1968, 1978, 1989), els dos Record of the Year (Londres, 1971, 1974), el Deutsche Schallplatten Preis (Hamburg, 1979), el Franz Liszt (Budapest, 1980), i les 14 nominacions i els 4 premis Grammy (Burbank, 1974, 1975, 1988, 1991).

Semblantment, la llarga llista de distincions i honors atorgats s'inicia el 1982, amb el nomenament de Música de l'any, de Nova York; el 1983, Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya; el 1984, Premio Nacional de Música del Ministeri de Cultura, Madrid; 1945, Doctor in Fine Arts de la Carnegie Mellon University de Pittsburg (USA); en 1987, membre de la Royal Academy of Music de

Londres; el 1990, Commandeur des Arts et des Lettres, de París; el 1994, Premio *Príncipe de Asturias*, avalat per Georg Solti i Mstislav Rostropovich; el 1995, Medalla de la Unesco (Consell Internacional de la Música), París; el 2001, Premi de Música Ciutat de Barcelona; y el 2004, el Premi Nacional de Música de la Generalitat, Barcelona.

Dues reials acadèmies d'Espanya l'acolliren entre els seus membres d'honor: la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando de Madrid, l'11 d'abril de 1988, i la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi de Barcelona, el 20 de gener de 1999.

L'òbit d'Alícia de Larrocha ens ha deixat orfes; però el seu testimoni segueix present, no només a través de l'enorme llegat de la seva discografia nacional i internacional, sinó per la memòria viva de tots els qui tinguérem l'honor de conèixer-la i d'admirar-la, i pel pregon exemple transmès als seus nombrosos deixebles, que forja una cadena d'unió entre el vigorós passat i el disseny d'un futur en el qual la llavor plantada tornarà a fructificar.

20 de gener de 2010